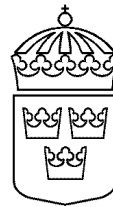

Justitieutskottets betänkande

1997/98:JuU22

Behandlingen av häktade

1997/98
JuU22

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett regeringsförslag som bl.a. innebär att en åklagares beslut om enskilda restriktioner – begränsningar i den häktades kontakter med omvärlden – skall kunna överprövas av rätten på begäran av den häktade. Vidare skall åklagarens rätt att över huvud taget meddela restriktioner prövas av rätten vid varje omhäftningstillfälle. Häktade skall också beredas tillfälle till samvaro med andra häktade om inte utredningsskäl talar däremot. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Utskottet behandlar vidare två under allmän motionstid väckta motioner som utskottet avstyrker med hänvisning till att motionsönskemålen tillgodosätts.

Propositionen

I proposition 1997/98:104 (Justitiedepartementet) har regeringen föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. samt
3. lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

Lagförslagen som – utom lagförslag 3 – har granskats av Lagrådet har fogats som bilaga till betänkandet. Den nya regleringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

Motionerna

Motion väckt under allmänna motionstiden 1996

1996/97:Ju922 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att häkten och polisarrester snarast uppfyller FN-konventionens krav.

Motion väckt under allmänna motionstiden 1997

1997/98:Ju929 av Johan Lönnroth m.fl. (v) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om häktesförhållanden och regeringens ansvar att se till att Sverige följer FN:s deklaration om mänskliga rättigheter,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att minska möjligheterna att utfärda häktesrestriktioner,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att påbörja behandlingsinsatser redan under häktningstiden.

Utskottet

Inledning

Den 1 januari 1994 trädde nya bestämmelser i kraft beträffande restriktioner för häktade. Bland annat infördes en bestämmelse som innebär att åklagarens möjligheter att besluta om inskränkningar i den häktades kontakter med omvärlden (restriktioner) som huvudregel skall vara beroende av att rätten givit tillstånd till det. Bestämmelserna har utvärderats i promemorian Restriktioner för häktade (Ds 1996:46). Där tas också upp frågor om ytterligare åtgärder för att minska användningen av restriktioner. Vidare föreslås vissa ändringar i beslutsprocessen. Vid sidan av detta arbete har regeringen givit Kriminalvårdsstyrelsen ett uppdrag beträffande humanare utformning av häktesverksamheten. Uppdraget slutredovisas i rapporten Häktesuppdraget 1995/96. Förslagen har remissbehandlats.

Vidare behandlar regeringen i ärendet två beslut från Justitieombudsmannen som gäller frågor med anknytning till frågan om restriktioner för häktade.

Förslagen i propositionen bygger på det nu redovisade underlaget och på yttranden som inhämtats från berörda myndigheter över ett utkast till lagrådsremiss med förslag som avvek från de som fördes fram i promemorian Restriktioner för häktade.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den som är häktad skall ha rätt att begära rättens prövning av åklagarens beslut om enskilda restriktioner. Rätten att begära domstolsprövning skall vara ett komplement till den nuvarande ordningen att rätten enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken lämnar generellt tillstånd till restriktioner.

Vidare föreslås att reglerna skall förtydligas så att det framgår att rätten skall pröva frågan om restriktioner vid varje tillfälle som den skall ta ställning till häktningsfrågan. Ett meddelat tillstånd till restriktioner förfaller om rätten inte vid denna prövning ger ett nytt tillstånd. Åklagaren skall ange skälen för restriktioner i samband med att rättens tillstånd begärs.

Rättens prövning av enskilda restriktioner skall ske vid samma tillfälle som den enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken skall pröva frågan om tillstånd

Fel! Autotextposten är inte definierad.

till restriktioner. En prövning av enskilda restriktioner är möjlig redan vid den första häktningsförhandlingen. Handläggningen skall ske på samma sätt och i samma ordning som rättsens handläggning av häktnings- och tillståndsfrågorna. Sedan åklagaren fått tillfälle att yttra sig över den häktades begäran om domstolsprövning skall rätten pröva om det finns skäl för de enskilda restriktioner, dvs. restriktioner av ett visst slag, som den häktade har invänt mot. Rättsens beslut får inte överklagas till högre instans.

Vidare behandlas frågan om dokumentation av de omständigheter som föranleder ett beslut om restriktioner.

Beträffande reglerna om restriktioner för anhållna och gripna föreslås vissa förtydliganden. Vidare föreslås att kopior och översättningar av försändelser som granskats av åklagaren skall förstöras så snart de inte längre behövs.

För att förbättra häktesverksamheten föreslås att intagna i häkten som huvudregel skall ges tillfälle att vistas tillsammans med andra intagna.

På häktet och i polisarresten skall provtagning för kontroll av drogfrihet kunna ske beträffande en intagen som skäligen kan misstänkas vara påverkad av beroendeframkallande medel eller dopningsmedel. Härtill föreslås regler om att föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk kan tas om hand och förstöras.

Överväganden

Regeringens förslag innebär sammanfattningsvis att domstolens inflytande över frågan om restriktioner ökar, bl.a. genom att rätten ges möjlighet att överpröva ett beslut om enskilda restriktioner. Vidare skall häktade som huvudregel ges tillfälle att vistas tillsammans med andra intagna i häktet. Undantag skall i princip bara gälla om utredningsskäl talar häremot.

Genom förslaget tillgodoses de synpunkter som FN:s och Europarådets respektive kommittéer mot tortyr haft när det gäller de svenska häktningsreglerna (se prop. s. 24 f och s. 31 f). Kritiken har framför allt skjutit in sig på bruket av isolering i häktet och bristen på aktiviteter för de intagna. Kritiken har också gällt att det inte varit möjligt att få till stånd en domstolsprövning av åklagarens beslut om enskilda restriktioner.

Utskottet kan för sin del inte annat än finna att regeringen lyckats med den svåra avvägningen mellan å ena sidan den häktades berättigade krav på så små ingrepp som möjligt vid sidan av själva frihetsberövandet och å andra sidan de krav som ett effektivt och rättssäkert brottsutredningsförfarande ställer. Utskottet tillstyrker alltså regeringens förslag. Det sagda innebär också att utskottet anser att yrkandena i motionerna 1996/97:Ju922 och 1997/98:Ju929 (båda v) som går ut på att Sverige skall uppfylla sina internationella åtaganden är tillgodosedda. Detsamma gäller yrkandet i motion Ju929 om färre restriktioner för häktade. De nya reglerna syftar ju just till att se till att frågan om restriktioner får en allsidig bedömning innan beslut fattas. Beslutet kan dessutom, som framgått, överprövas av rätten vilket i sig utgör en garanti för att onödiga beslut undviks. Utskottet måste dock understryka att detta inte är detsamma som att färre beslut om restriktioner kommer att fattas i framtiden. Utvärderingen av de nuvarande reglerna ger snarare enty-

digst besked om att restriktioner inte förekommer annat än när det är påkallat av utredningsskäl (se prop. s. 34). Utskottet vill i sammanhanget också nämna att, sedan motion Ju922 väcktes, nya placeringsrutiner införts och beläggningssituationen på anstalterna förbättrats så att det numera är mindre vanligt att någon behöver stanna i häktet efter domen på grund av platsbrist på anstalterna.

När det sedan gäller yrkandet i motion Ju929 (v) om behandlingsinsatser redan under häktningstiden vill utskottet först peka på att den häktade enligt 1 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna skall erbjudas den personliga hjälp han behöver under förutsättning av hans medgivande. Enligt 4 § samma lag skall han också beredas läkarvård och psykiatrisk vård vid behov. I fråga om tvångsvård gäller samma regler för den som är häktad som för andra. Psykiatrisk vård ges dock enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och inte enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Enligt utskottets mening har dessa regler en lämplig utformning; det kan inte komma i fråga att utsätta en häktad för behandling tvångsvis bara på den grunden att han är häktad – en sådan ordning efterfrågas för övrigt inte heller i motionen. En annan sak är att det kan vara synnerligen lämpligt att under häktningstiden, som redan sker, inleda ett motiveringsarbete för att få den häktade att upphöra med t.ex. narkotikamissbruk. Sådana insatser bygger dock på frivillighet. Sammanfattningsvis anser utskottet alltså att gällande regler tillgodoser de behov som aktualiseras genom motionen. Någon åtgärd från riksdagens sida behövs inte. Motion Ju929 avstyrks i denna del.

Övrigt

Förslaget till lag om ändring i lagen om behandlingen av anhållna och häktade bör samordnas med det förslag till ändring i samma lag som riksdagen för närvarande behandlar (prop. 1997/98:95, bet. 1997/98:JuU19). Samordningen bör ske på det sätt som framgår av utskottets hemställan. Utskottet föreslår också ett par språkliga redigeringar i regeringens förslag.

I övrigt har utskottet ingenting att anföra med anledning av propositionen och motionerna.

Hemställan

Utskottet hemställer att riksdagen

1. beträffande *lagförslagen m.m.*

dels med anledning av motionerna 1996/97:Ju922 yrkande 10 och 1997/98:Ju929 yrkandena 3 och 4 samt med bifall till regeringens förslag antar de i propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i rättegångsbalken och lag om ändring i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. med ändring i den sistnämnda lagen *dels* i 11 § fjärde stycket där orden ”hämtas in” skall ersättas med ordet ”inhämtas”, *dels* i 20 § andra stycket där ordet ”har” skall skjutas in före ordet ”gått”,

dels med anledning av regeringens lagförslag 3 och med ändring av riksdagens tidigare beslut (1997/98:JuU19, rskr. 1997/98:208) i denna del beslutar att 16 e § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. skall betecknas 22 §,

2. beträffande *behandling i häkte*

att riksdagen avslår motion 1997/98:Ju929 yrkande 5.

Stockholm den 5 maj 1997

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Lars-Erik Lövdén (s), Birthe Sörestedt (s), Göran Magnusson (s), Sigrid Bolkéus (s), Göthe Knutson (m), Märta Johansson (s), Görel Thurdin (c), Margareta Sandgren (s), Anders G Högmark (m), Ann-Marie Fagerström (s), Alice Åström (v), Maud Ekendahl (m), Rolf Åbjörnsson (kd), Helena Frisk (s) och Ola Ström (fp).

Fel! Autotextposten är inte definierad.

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

**Fel! Autotextposten är
inte definierad.**

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Propositionen	1
Motionerna	1
Motion väckt under allmänna motionstiden 1996.....	1
Motion väckt under allmänna motionstiden 1997	2
Utskottet	2
Inledning	2
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	2
Överväganden	3
Övrigt.....	4
Hemställan	4
Bilaga	
1. Regeringens lagförslag.....	21

Fel! Autotextposten är inte definierad.